

borut juvanec **2** arhitektura slovenije
vernakularna arhitektura, severovzhod
architecture of slovenia
vernacular architecture, northeast

Pregled / Overview

borut juvanec

2015

arhitektura slovenije
vernakularna arhitektura, severovzhod

architecture of slovenia
vernacular architecture, northeast

Univerza v Ljubljani

Založba i2

Ljubljana 2010

Borut Juvanec
ARHITEKTURA SLOVENIJE 2,
Vernakularna arhitektura, severovzhod
ARCHITECTURE OF SLOVENIA 2,
Vernacular Architecture, Northeast

oprema, oblikovanje in prelom
Domen Zupančič

lektoriranje
Karmen Sluga

prevajanje
Martin Cregeen, angleški teksti
Mark Wollrab, nemški izvleček
Hélène Erjavec, francoski izvleček

fotografije
Borut Juvanec
Domen Zupančič

predgovor
prof. dr. Peter Fister

naslovnica spredaj
Filovci, Bojnec 2009

naslovnica zadaj
Libanja 2009

izdala
i2 Družba za založništvo, izobraževanje in raziskovanje d.o.o., Ljubljana
Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo

za založbo
Iztok Hafner

tisk
Bograf d.o.o., Bevke

Knjigo je kot znanstveno monografijo podprla Javna agencija za knjigo RS.

Naklada 700 izvodov.
Prvi natis. Prva izdaja.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

72.031.4(497.4)

JUVANEC, Borut
Arhitektura Slovenije. 2, Vernakularna arhitektura, severovzhod
= Architecture of Slovenia. [2], Vernacular Architecture, Northeast /
Borut Juvanec ; [prevajanje Martin Cregeen, Mark Wollrab, Hélène Erjavec ;
predgovor Peter Fister]. - 1. izd., 1. natis. - Ljubljana : i2 : Fakulteta za arhitekturo, 2010

ISBN 978-961-6348-63-8 (i2)

247964928

Ljubljana, 2010
Maloprodajna cena je 36,50€.

© 2010, Založba i2
Vse pravice pridržane.

Brez pisnega soglasja založbe i2 d.o.o. je prepovedano reproduciranje, javna priobčitev, predelava ali kakršnakoli druga uporaba tega avtorskega dela ali njegovih delov v kakršnemkoli obsegu ali postopku vključno s fotokopiranjem ali digitalizacijo. Tako ravnanje predstavlja kršenje avtorskih pravic.

vsebina

contents

Predgovor	7	<i>Preface</i>
Pregledna karta	8	<i>Map of Slovenia</i>
Vernakularna arhitektura, Teorija 2	9	<i>Vernacular Architecture, Theory 2</i>
Objekti, predstavitve, Severovzhod	55	<i>Objects, presentation, the Northeast</i>
Slovarček	161	<i>Glossary (Slovene)</i>
Indeks	181	<i>Index</i>
Viri	185	<i>Bibliography</i>
Izveček, Abstract, Auszug, Résumé	189	<i>Abstract, Auszug, Résumé</i>

Prepared / Overview

predgovor

preface

prof. dr. Peter Fister

Spoznanja o tem, v kako kvalitetnem, razpoznavnem in značilnem prostoru živimo ter hkrati razmislek o bodočnosti kulturne dediščine našega bivalnega okolja se danes v največji meri pojavljajo prav v zvezi z njegovimi stavbarskimi značilnostmi. Te sestavlja tako arhitektura posebnih vrednosti kot še bolj tista arhitektura (=stavbarstvo), ki jo označujemo kot anonimno, ljudsko, vernakularno. Vse človekovo oblikovanje bivalnega okolja je bilo namreč vedno usmerjeno v vzpostavitev posebne identitete, ki mu je zagotavljala uveljavitev njegovih zahtev po njemu prilagojenem načinu življenja in odnosu do prostora. Če torej iščemo eno od osnovnih vrednot stavbne dediščine in s tem bivalnega okolja, je to lahko le vrednost dosežene stopnje oblikovanega prostora in vseh vrst arhitekture, ki jih je človek ustvaril ali ki jih še ustvarja. Ker pa čas danes neusmiljeno pozablja na te vrednosti, ker jih preprosto ne razpozna več, je njihova predstavitev še toliko bolj pomembna.

Prikaz danes komaj še ohranjenih najbolj značilnih sestavin vernakularne arhitekture v izbranih regionalnih okvirih, kakor ga je zastavil dr. Juvanec, ponuja Sloveniji kar nekaj možnosti. Seznanja današnjega prebivalca Slovenije s tistimi posebnostmi, zaradi katerih je lahko ponosen na svoj dom. Dokazuje, da so ljudje v tem navidezno majhnem delu sveta skozi mnoge generacije ustvaril svojo lastno in kvalitetno podobo bivalnega okolje in to vse od najmanjše podrobnosti do oblikovanja pokrajine. Obenem ponuja primerjavo s širšim evropskim prostorom in posreduje te vrednote kot poseben doprinos tej širini. Ker je predstavitev tako pripravljena, da je razumljiva vsem, obenem pa tudi bralcem izven meja Slovenije, je to hkrati posebna oblika predstavitve in promocije tega izjemnega dela Evrope. Pričakujemo lahko, da bo zato spodbudila večji ponos da imamo tako kulturno dediščino in da bodo predstavljeni dragulji slovenske vernakularne arhitekture postali cilji mnogih obiskovalcev ter želja prebivalcev, da jih ohranijo kot izjemne vrednote.

Obenem s predstavitevjo značilnosti in posebnosti vernakularne arhitekture izbranega dela Slovenije, ki v dvojezičnem tekstu ponuja tudi tujemu obiskovalcu tega območja podrobno predstavitev, pa je način razlage, ki ga avtor uporablja tak, da je monografijo mogoče brati kot znanstveno delo hkrati pa kot neke vrste razgovor z bralcem. To seveda le povečuje možnost, da ponovimo že predhodno podano pričakovanje, da bo delo privabilo ne le obiskovalce teh krajev k ogledu vseh navedenih posebnosti, ampak opozorilo tudi prebivalce, lastnike in predvsem odgovorne za ohranitev te bogate dediščine, da so to resnične vrednote, ki ne smejo biti pozabljene. In nenazadnje – monografija je v resnici eden redkih »glosarjev« (seznam manj znanih besed, kot to razlaga slovenski pravopis), ki vračajo tudi arhitekturni stroki mnoge pozabljene pojme, brez katerih seveda ni mogoče razumeti naše slovenske arhitekturne dediščine.

Recognition of the high quality, identifiable and characteristic space in which we live and, at the same time, consideration of the future of the cultural heritage of our living environment appears to the greatest possible extent today precisely in connection with its building characteristics. These consist of both architecture of special value and, even more, the architecture (building) that is designated anonymous, folk or vernacular. All of mankind's design of the living environment, namely, has always been directed into establishing a special identity, which met his requirements adapted to his way of life and relation to space. If, therefore, we seek one of the basic values of the building heritage, and thus the living environment, this can only be that of the achieved level of designed space and all the kinds of architecture that man has created or is still creating. Because today's time is mercilessly forgetting these values, because it simply no longer recognises them, their presentation is that much more important.

A presentation of the most characteristic elements of vernacular architecture within selected regional frameworks, hardly still preserved today, such as Dr. Juvanec has undertaken, provides Slovenia with a number of opportunities. It familiarises today's inhabitants of Slovenia with the particularities because of which they can be proud of their home. It proves that people in this apparently small part of the world, over the course of many generations, have created their own high-quality image of the living environment, right from the smallest details to shaping the landscape itself. At the same time, it offers a comparison with the wider European space and mediates these values as a special contribution to this dimension. Because the book has been prepared in such a way that it is understandable to all, including readers outside Slovenia's borders, it is at the same time a special form of presentation and promotion of this exceptional part of Europe. It can therefore be expected to encourage greater pride that we have such a cultural heritage, that the presented jewels of Slovene vernacular architecture will become the destination of many visitors and that the desire of the inhabitants to preserve them as exceptional values will be increased.

At the same time, with the presentation of the characteristics and specialities of the vernacular architecture of the chosen part of Slovenia, which in bilingual text also provides foreign visitors to this region with a detailed presentation, the method of explanation that the author has used is such that the monograph can be read as a scientific work, and simultaneously a kind of discussion with readers. This, of course, only increases the possibility already mentioned that the work can be expected not only to attract visitors to these places to see all the cited particularities but also to draw the attention of the inhabitants, the owners, and above all those responsible for preserving this rich heritage, that these are true values which must not be forgotten. And finally – the monograph is actually one of the few »glossaries« (lists of less well-known terms), which also restores to the architectural profession many forgotten concepts, without which of course it is not possible to understand the Slovene architectural heritage.

Avstrija

Madžarska

Panonska nižina

2 SEVERO-VZHOD

1 ALPSKI DEL

3 OSREDNJI DEL

5 KRAŠKI DEL

4 JUŽNA HRIBOVJA

Hrvaška

5.000.000 m

Italija

Slovenija

500.000 m

0 10 20 30 40 50 km

UDINE VIDEM

Jadransko morje

TRIESTE TRST

KOPER CAPODISTRIA

Karlovac

ZAGREB

LJUBLJANA

N GORICA

ORIZI GORICA

Kras

POSTOJNA

Cerknica

Iliška Bistrica

Kočevo

Novo Mesto

Brežice

Krško

Sončna

Grado Gradec

Sežana

Divča

Izola

Piran

Ilirska Bistrica

Kočevo

Novo Mesto

Brežice

Krško

Sončna

ZAGREB

Karlovac

Slovenija

500.000 m

0 10 20 30 40 50 km

KLAGENFURT CELOVEC

VILLACH BELJAK

Poertschah Poreče

Velden Viza

Ferlach Borovlje

Voelkermarkt Velikovec

Lavamünd Laibach

Drava

RADKERSBURG

MURSKA SOBA

Lenti

Mura

Čakovec

Spittal

Hermagor Smohor

Gall / Zibja

Julijske Alpe

Karavanke

JESENI

Eisenkappel Zel. Kapla

Drava

Pohorje

MARIBOR

Lenti

Mura

Kranjska Gora

BOVEC

Soča

Trzinje

Kranjske Alpe

Črna

Velenje

Bistri

Čakovec

Drava

Kobarid

Studenj

Radovljica

Trzinje

Kranjske Alpe

Črna

Velenje

Bistri

Čakovec

Drava

Cividale Cedaul

Most na Soči

Cerkno

Skofja loka

Domžale

Zagorje

CELJE

Ropaska Slatina

Čakovec

Drava

S. Pietro na Kat. Speter. Slovenov

Idrija

Poljane

Polhov Gradec

Sava

Zagorje

CELJE

Ropaska Slatina

Čakovec

Drava

Cividale Cedaul

Idrija

Poljane

Polhov Gradec

Sava

Zagorje

CELJE

Ropaska Slatina

Čakovec

Drava

N GORICA

Idrija

Poljane

Polhov Gradec

Sava

Zagorje

CELJE

Ropaska Slatina

Čakovec

Drava

ORIZI GORICA

Idrija

Poljane

Polhov Gradec

Sava

Zagorje

CELJE

Ropaska Slatina

Čakovec

Drava

Grado Gradec

Sežana

Divča

Izola

Piran

Ilirska Bistrica

Kočevo

Novo Mesto

Brežice

Drava

Grado Gradec

Sežana

Divča

Izola

Piran

Ilirska Bistrica

Kočevo

Novo Mesto

Brežice

Drava

KOPER CAPODISTRIA

Sežana

Divča

Izola

Piran

Ilirska Bistrica

Kočevo

Novo Mesto

Brežice

Drava

Grado Gradec

Sežana

Divča

Izola

Piran

Ilirska Bistrica

Kočevo

Novo Mesto

Brežice

Drava

KOPER CAPODISTRIA

Sežana

Divča

Izola

Piran

Ilirska Bistrica

Kočevo

Novo Mesto

Brežice

Drava

Grado Gradec

Sežana

Divča

Izola

Piran

Ilirska Bistrica

Kočevo

Novo Mesto

Brežice

Drava

KOPER CAPODISTRIA

Sežana

Divča

Izola

Piran

Ilirska Bistrica

Kočevo

Novo Mesto

Brežice

Drava

Vernakularna arhitektura,
Teorija 2

*Vernacular Architecture,
Theory 2*

Pregled / Overview

Arhitektura pomeni dobesedno 'trdno stati', v današnjem pomenu besede je to oblikovanje prostora.

Najraje povem takole: arhitektura ni projekt, ne gradnja in ne realizacija, pač pa funkcija in predvsem delovanje. To funkcioniranje lahko presodijo le uporabniki. Ne v enem popoldnevu, pač v življenju z objektom in v odnosu do drugih objektov skozi čas.

Pri tem igra zelo pomembno vlogo tako celota kot detajl. Preprostost delovanja zagotavlja tudi rezultat, konstrukcija enostavnost postavitve in delovanje zgradbe z vključevanjem različnih materialov. Pračloveku je bila prvo zatočišče jama (Oliver 2003:86). Zaščitila ga je s petih strani. Ko pa se je odpravil ven, po hrano, je moral uporabljati orodje in orožje. Verjetno je bilo najprej orožje, s katerim si je zagotovil več sredstev za preživetje, kot jih je rabil. Zato je lahko začel razmišljati o drugih stvareh: lačen človek ni narisal slik v Altamiri, ni klesal prvih kipov in ni postavil svojega prvega zatočišča zunaj jame (Juvanec 2005:14).

Zunaj jame pa ni začel svojega delovanja z orožjem, pač pa z mislijo. Živalim je nagnal strah v kosti z uporabo ognja. Ogenj postavlja navidezno steno in predstavlja varovanje. Večji kot je, večja je varnost, ogenj širi vidno polje, toploto in s tem varnost v krožnici okrog centra. Zato je prva zgradba tudi taka z okroglo steno. Ta stena pa je težka za izvedbo, zgradba z zgradbo se ne sestavlja brez ostanka, tako da je izkoriščenost razmeroma majhna. To postane še posebej pomembno takrat, ko dobi stena še druge lastnosti: stabilnost, debelino, izolativnost, akumulativnost, odpornost proti sovražnikovemu orožju itn.

Razvoj človeka je sledil človekovi misli: posledice so bile tudi v arhitekturi (Egenter 1992:41). Hiša je postajala vse bolj udobna, omogočala je tudi druge dejavnosti, ki do tedaj niso bile mogoče. Človek je uporabil materiale, ki jih je dosegel, pa take, ki jih je sam obdelal in si jih priredil. Ti materiali in te konstrukcije so s časom spreminjali svojo funkcijo, razvijali so se in se izpopolnjevali.

Človek pa se je razvijal naprej. Iskal je nove vire preživljanja, nove

Architecture means literally 'to stand firmly'; in today's meaning of the word it is the design of space.

I prefer to put it like this: architecture is not a project, it is not construction or realisation, but function and, above all, operation. This functioning can only be judged by the user: not over the course of an afternoon but by living with the object, and in relation to other objects over time.

Both the totality and detail play very important roles in this. Simplicity of operation ensures effectiveness, and the construction provides the simplicity of the erection and functioning of the building by the inclusion of different materials.

Man's first shelter was a cave (Oliver 2003:86). It protected him on five sides. When he went out, for food, he had to use tools and weapons. Weapons probably first provided him with surplus means of survival, more than he used. So he could begin to think about other things: a hungry man did not draw the pictures in Altamira, nor carve the first statues, and a hungry man did not erect his first shelter outside a cave (Juvanec 2005:14).

Outside the cave, he did not begin his activities with tools, but with ideas. He drove animals away with fire. Fire became a virtual wall, provided protection. The bigger it is, the greater the protection; fire spreads a visible field of warmth, and thus safety, in a circle around the centre. So the first buildings also had circular walls. Such a wall is difficult to make, and buildings cannot be placed adjacent to each other without a remainder, so that exploitation (of the space, common walls, etc) is relatively inefficient. This becomes particularly important when a wall gains other properties: stability, thickness, quality of insulation, resistance to an enemy's weapons etc.

Human development followed human thought, which also had an impact on architecture (Egenter 1992:41). A house became increasingly comfortable; it also enabled other activities that had not previously been possible. Man used the materials to hand, but he worked and arranged them. These materials and these constructions changed their function over time; they were developed and supplemented.

materiale in njihovo tehnologijo, nove načine njihove vgradnje. Vsak razvoj prinaša spremembe. Današnji promet ni še nikoli zahteval toliko žrtev kot jih danes. Toda človek se mu preprosto ne more odpovedati, ne more se mu upreti, potrebuje ga. Poti nazaj ni več.

Kje pa je razvoj v arhitekturi, kam nas je pripeljala in kaj je spremenila. Mislim zares spremenila. Hiša ima še vedno temelj spodaj in streho zgoraj, stene so še vedno predelne, pa nosilne, izolativne in akumulativne. Lahko so tanjše, a dražje in debelejšje ter cenejše, če ne računamo dosegljivosti in ekstremnih področjih. Dim se še vedno kadi navzgor, ogrevamo s pomočjo ognja, okna zapiramo s stekli, streho pokrivamo z naravnimi in z umetnimi materiali. Voda teče navzdol, s streh jo spuščamo od sten. Logične stvari, ki pa se jih vse premalo zavedamo. To so dejstva (Juvanec 2004a:17). Pomemben element pri tem je narava sama, ki človeku ne gradi – ponuja le rešitve (Egenter 1992:161). Delati mora človek sam.

Naš prednik, graditelj je bil vedno pameten. Nikoli ni naredil ničesar, kar ne bi bilo preiščeno, kar ne bi bilo koristno in kar ne bi bilo dobro. Kar pa je dobro, je navadno tudi lepo in nihče ne more trditi, da je naša krajina grda.

V čem je problem? Vsaka rešitev ima svoj začetek, razvoj in seveda tudi konec. Rešitve v arhitekturi so vezane na materiale naravnega izvora, narava pa je dokazano trdoživa in predvsem zelo trajna. Na vsak način trajnejša od človeka. Kmet ni postavil nobene rešitve, ki se ne bi sama potrjevala. Tega ni naredil zaradi pameti in zaradi okoliščin, od katerih je živel. Tega si enostavno ni mogel privoščiti.

In vse je videl v naravi. V naravi vlada red in kar je proti redu, je obsojeno na propad. V naravi se vse dogaja po tradiciji in kar je proti temu, ne funkcionira. Ne funkcionirati pa pomeni v naravi enostavno -konec delovanja.

Seveda pa ni nikoli nobena stvar tako črna-bela, da ne bi bila tudi siva. Prednosti napredka so velike, a uporabljati jih je treba tako s pametjo, kot so napredek uporabljali naši predniki.

Samo neumni ljudje hočejo živeti drugače od drugih: sleme nove hiše naj bo obrnjeno drugače kot pri stari, če je stara hiša pritlična, naj bo nova nadstropna; če ima stara hiša s slamnato streho, mora imeti nova drugačno; strm naklon, ki dobro odvaja vodo, je treba zamenjati z blagim; na deželi, kjer imamo vsak trenutek stik z naravo, morajo biti balkoni, toda taki, ki ne omogočajo niti poštenega gibanja. To vsekakor niso umne odločitve.

Vsako aktivnost delimo na fazo politike, strategije in na fazo taktike (Juvanec 1998:10).

Politika je usklajevanje interesov. Kdo ima prav, če želijo vsi ljudje graditi na najboljšem travniku? Navsezadnje je to normalno, a nekdo le mora biti pametnejši in usklajevati interese potencialnih graditeljev z interesi narave, z interesi izrabe prostora, z interesi drugih ljudi, s stališča infrastrukture.

Strategija je odločanje o celoti in o odnosih z drugimi celotami. Zgradba, ki jo želimo graditi, mora biti taka, da bo sestavljala nek skupni, enotni obraz. Če je navada, da so hiše v vasi postavljene ob

And man developed further: he sought new sources of subsistence, new materials and their associated technologies, new ways of installing them. Any development brings change: modern transport has never demanded as many victims as today. But man cannot simply reject it, cannot resist it, he needs it. There's no way back.

Where is development in architecture? Where has it brought us? What has changed? I mean, really changed. A house still has foundations below and a roof above, the walls still divide, support, isolate and accumulate. They can be thinner but more expensive or thicker and cheaper, disregarding viability in extreme regions. Smoke still rises upwards, we heat by means of fire, we close windows with glass, and we cover roofs with natural and artificial materials. Water runs downwards, so we release it from the roof outwards. Logical things, but of which we are too little aware. These are facts (Juvanec 2004a:17). Nature itself is an important element in this, which does not build for man – it only offers the solution (Egenter 1992:161).

Our forebear, the builder, was always prudent: he never made anything that was unconsidered, that was not functional and that was not good. What is good is also normally beautiful and no-one can say that our landscape is ugly.

Therein is the problem: every solution has a beginning, middle and, of course, also an end. Solutions in architecture are bound to materials of natural origin, and nature is testifiably persistent and, above all, very durable. Certainly more durable than man. A farmer adopted no solution that had not proved itself. He did this out of prudence, because of the circumstances in which he lived: he simply could not afford to do otherwise.

He saw it all in nature: order reigned in nature and what is against order is condemned to collapse. Everything happens in nature according to tradition. What is against tradition does not function. Not functioning in nature means simply the end of something.

Nothing, of course, is ever so black and white that it is not also grey. Progress has many advantages but it must be used with prudence, as our forebears used progress.

Only stupid people want to live differently from others. Such a person faces the ridge of a new house differently from the old; if the old house was single storey, the new one will be two-storey; if the old house was roofed with thatch, the new one must have something different; a steep slope, from which water runs off well must be replaced with a gentle one; in rural areas, where there is constant contact with nature, he must have balconies, but only such as obstruct honest movement. These are certainly not sensible decisions.

Any activity can be divided into the phases of policy, strategy and tactics (Juvanec 1998:10).

Policy is harmonising interests. Who has primacy if everyone wants to build on the best meadow? This is perfectly normal but someone must be smarter and coordinate the interests of potential builders with the interests of nature, with the interests of spatial planning, with the interests of other people, from the aspect of infrastructure.

cesti in s slemenom vzporedno s plastnicami, je verjetno za to kak vzrok: veter, dolžina hiš, teren, padec terena, zemljine in lega terena, podtalnica ali preprosto pogled na naselje. Vse to je treba upoštevati in to ni svojeglavost neke skupine ljudi ali arhitekta.

Taktika je izvedba sama in ta je odvisna od posameznika, mora biti odraz njegove miselnosti, zmožnosti in hotenj. Prav tukaj je ventil, ki ureja uniformiranost, odvečno in lažno enakost. Gre za izvedbo celote, kjer seveda obstajajo neke meje, neki dogovori, ki so obvezni, a možnosti ostaja še vedno nič koliko.

Možnosti rešitev so predvsem v prosvetljevanju posameznika in družbe, v pametnem urejanju detajlov in celote v okviru izvajanja normativnih aktov ter nazadnje, a najpomembnejše, je področje smiselnega odločanja urejanja celote, tudi v okviru vse regije. Egenter govori o makro in o mikro oblikah teorije v arhitekturi (Egenter 1992:35).

Pri tem gre za povezovanje regij, pokrajin, vse do detajla. Le smiselna regionalizacija je lahko efektivna, pri tem pa sta lahko efektivna le tematska delitev in združevanje. Nek prostor se navezuje na drugega na gospodarskem, na političnem, na kulturnem področju. Taka delitev in tako sodelovanje sta lahko uspešna, saj združujeta hotenja, možnosti in realiziranje z realizacijami. Ni nujno, da se tematske regije prekrivajo, prav nasprotno. Nekatere so bolj uspešne tukaj, druge tam. Najbolj značilen primer je, denimo, 'hiška' na Krasu. Na katerem Krasu: na slovenskem ali na italijanskem? Poudarek je na Krasu in ne na politični razdelitvi. 'Hiška' je doma na obeh straneh meje, celo poimenujejo jo enako, meje pa v Evropski uniji izginjajo. Ali morda kozolec: ta arhitektura je navezana na slovenstvo in jo najdemo na vsem etničnem prostoru Slovencev. Smiselna regionalizacija ne pozna meja, dobesečno.

In še ena pomembna reč, ko gre za izgradnjo prostora: županov arhitekt. Ne mislim na arhitekta dobesečno, to je institut, ki lahko deluje v obliki županovega sveta, posvetovalnega organa občine ali regije, je profesionalna oblika dela na področju arhitektovega ustvarjanja v prostoru. Tudi če je kaka rešitev slaba, tudi če je županov arhitekt manj uspešen. Še vedno je boljša slaba rešitev kot neurejenost in neuskkljenost, ki sta posledica posegov vsakega posameznika. Nekdaj je bil ta institut izjemno pomemben. Spomnim naj le na Vurnika, pa na Plečnika, Ravnikarja, Mihevc, ne nazadnje na Moškona, ki so vsak po svoje označili prostor, da je postal značilen za ljudi, za kulturo.

Prosvetljevanje družbe je torej najlažja in najuspešnejša pot, ki pripelje tudi do urejanja ostalih dveh faz (Juvanec 2004a:21).

Pri tem gre za vzpodbujanje tiste človekove biti, ki temelji na njegovi istovetnosti.

Posamezniku je treba dopovedati, da je samo od njega samega odvisno, če bo res le tisti mali, delavni garač ali pa je to Človek z veliko začetnico. Tisti človek, ki je odgovoren zase, za svoje okolje in za svoje potomce. Ki je odgovoren svojim potomcem za razmere, v katerih jim zapišča okolje. Ki je odgovoren za svoj videz in za videz svoje hiše,

Strategy is deciding on the totality and on relations with other totalities. The building that we want to construct must be such that it will compose a common, harmonious appearance: if it is customary for houses in a village to be built beside the road, and with ridges parallel to the contours, there's probably some reason for this: the wind, the length of houses, the contours of the land, the slope, the bedrock and exposure of the terrain, the groundwater or simply the appearance of the settlement. All this must be respected. It is not just the obstinacy of some group of people or architects.

Tactics is the execution itself and this depends on the individual, it must be a reflection of his thoughts, capacities and desires. This is the valve that regulates uniformity, an unnecessary and false equality. It is the execution of the entirety, in which some limits exist, of course, some general agreements that are compulsory, but leaving some possibilities still open.

Possible solutions depend mainly on the level of enlightenment of the individual and society, in an intelligent arrangement of details and the totality within the framework of applying regulations and, not least and most important, the sphere of sensibly deciding the arrangement of the whole, also within the context of the whole region. Egenter talks of macro and micro forms of theory in architecture (Egenter 1992:35).

It is a matter of connecting regions, landscapes, right down to details. Only sensible regionalisation can be effective; and only thematic division and combination can be effective. One area is bound to another in economic, political and cultural spheres. Such a division, and such cooperation, can be successful, since it combines will, possibilities and realisation, with realisation. Thematic regions need not necessarily overlap, quite the contrary. Some are more successful here, some there. The most typical case, for example, is the stone hiška ('little house') on the Karst. But on which Karst: the Slovene or Italian? The stress is on the Karst and not on the political division: the hiška belongs on both sides of the border, it's even called the same, and borders within the European Union are anyway disappearing. Or perhaps the kozolec: this is archetypically Slovene architecture and can be found in all autochthonous Slovene areas. Sensible regionalisation does not recognise borders, literally.

One further important thing concerning the construction of space: the district architect. I don't mean architect literally, it is an institution, which can function in the form of a district council, or an advisory body to the municipality or region. It is a professional form of work in the field of architectural creativity in space. Even if such a solution is bad, even if the district architect is not very successful, a bad solution is still better than lack of regulation and the discordance that results from every individual's personal intervention. This institution used to be extremely important. Prime examples are Vurnik, or Plečnik, Ravnikar, Mihevc and, not least, Moškon, who each in their own way marked space, so that it became characteristic of the people, of the culture.

An enlightened society is thus the easiest and most successful path to the regulation of the other two phases (Juvanec 2004a:21).

It is a matter of encouraging a person's being, which is based on his

svoje vasi, svojega mesta. Ki mu ni vseeno, kako se obnaša, ne do sebe in ne do drugih. Ki mu ni vseeno kje, kako, za koga in kaj dela in ki je ponosen na to, kar je dosegel. S svojim delom.

Tak človek ne bo le želel imeti dobre arhitekture. Hotel jo bo imeti in zaslužil jo bo.

Izvajanje normativnih aktov je pravzaprav najenostavnejša, a hkrati tudi najteže dosegljiva reč. Običajno se pri tem vse sesuje. Gre za doslednost, pravičnost in enakost, pri tem pa tako za spremljanje priprave gradnje, za njeno kontrolo in predvsem za sankcioniranje nepravilnosti. Poštenost je tudi na Švedskem plod neštevilca odsekanih rok v zgodovini. V urejenih razmerah pa je lahko že ena sama roka poučna za druge, da naslednje niso več potrebne.

Tehnično najbolj zahtevna faza je prva faza - politika, ki je istočasno najbolj dosegljiva, tako po času kakor po strokovnih odločitvah. Gre za prostorsko urejanje, za bistvene in najodgovornejše posege v krajino, ki imajo tudi najdalekosežnejše posledice (Juvanec 1998:11). Te odločitve lahko spreminjajo ljudi in naravo, njihovo življenje in gospodarstvo, stik s svetom ali odmaknjenost, ki ji mnogokrat povsem upravičeno pravimo tudi zaplankanost.

Prva in najpomembnejša naloga je torej vzbujanje zavesti človeka in to vsakega človeka. Za kakšno zavest gre? Ponosni moramo biti na to, kar imamo. Nimamo mnogo, a kar imamo, je naše. To je naša dediščina in če jo zapravimo, bodo naši zanamci ostali brez nje. To ne pomeni, da tako ne bi mogli živeti, a...

Pračlovek se je začel razlikovati od živali, ko je začel uporabljati orodje in orožje, ko je premagal strah pred ognjem in ga je začel uporabljati za svoje potrebe. Dvignil se je nad žival, začel je živeti bolje, zagotovil si je več sredstev za preživetje in ta kvantiteta mu je omogočila nove kvalitete (Egenter 1992:59): slikanje, rezbarjenje, glasbo. Skratka: prišel je do kulture.

Kultura pa je tista reč, ki jo najbolj potrebujemo, ker lahko le z njo preživimo.

Samo s kulturo, s ponosom nad tem, kar imamo, z zavestjo, da bomo nadaljevali to, kar smo podedovali. Le tako bomo preživeli v družbi z večjimi in močnejšimi.

identity.

The individual must be made to understand that it depends entirely on him whether he is really a small, labouring toiler or Man with a capital letter; a person who is responsible for himself, for his environment and to his descendants; who is responsible to his descendants for the condition in which he leaves the environment; who is responsible for his own appearance and that of his own home, his village, his town; for whom it matters how he behaves, both to himself and to others; for whom it matters where, how, for whom and what he does, and who is proud of what he has achieved.

Of his work.

Such a person won't just aspire to good architecture: he'll want to have it and will deserve it.

Implementing regulations is actually the simplest and, simultaneously, the hardest thing to achieve: it usually all collapses with this. It's a matter of consistency, justice and equality, as much in monitoring the preparations for building, as in checking and, above all, penalising violations. Even in Sweden, honesty is the fruit of countless severed hands in history. In ordered conditions, one severed hand can be instructive to another, so that the next are no longer needed.

The first phase, policy, is technically the most demanding, while simultaneously being the most achievable, in terms of both time and professional decisions. It is spatial planning of the essential, most responsible interventions in the landscape, which also have the most far-reaching impact (Juvanec 1998:11). These decisions can change people and nature, their lives and the economy, contact with the world or withdrawal, in which even narrow-mindedness is often fully justified.

The first and most important task is thus encouraging people's awareness, every person's awareness. Awareness that we must be proud of what we have. We don't have much, but what we have is ours. This is our heritage and if we squander it, our descendants will be left without it. It doesn't mean they couldn't live without it, but...

Prehistoric man began to be differentiated from animals when he began to use tools and weapons, when he overcame his fear of fire and began to use it for his own needs. He raised himself above animals, he began to live better, he provided himself with more resources for survival and this quantity enabled him new quality (Egenter 1992:59): painting, carving, music. In short: he achieved culture.

Culture is what we need most; because only thus can we survive.

Only with culture, with pride in what we have, awareness that we must continue what we have inherited, only thus will we survive in a society of the larger and stronger.

Izvleček

Serija Arhitektura Slovenije je načrtovana v obsegu petih delov z delovnimi naslovi: 1 Alpski del; **2 Severovzhod**; 3 Osrednja Slovenija; 4 Južna hribovja; 5 Kraško-mediteranski del Slovenije.

Arhitektura je oblikovanje prostora. Sestavni deli po Vitruvijju so konstrukcija, funkcija in estetika.

Vernakularna arhitektura ni tista za kralje, za mrtve ali za bogove, pač pa za vsakodnevno življenje in delo malega človeka. Vernakularna arhitektura ni plod šolanih ljudi. Zamislili so si jo, jo izvedli in jo uporabljajo tisti, ki so znanje dobili od prednikov kot dediščino, s kulturo. Njihova naloga pa je, da to znanje, oplemeniteno z izkušnjami, nadaljujejo in razvijajo v obliki kulture. Vernakularna arhitektura je neponovljiva. Danes še obstaja, nova ne nastaja več. Danes je arhitektura plod strokovnjakov, arhitektov in drugih. Dobra arhitektura danes pa je boljša, če upošteva in kaže tisto kulturo naših dedov, ki se je ohranila do danes. Ne v detajlu, ne v materialu – v misli.

Vernakularna arhitektura alpskega dela Slovenije pokriva dobršen del gorate Slovenije: Julijske Alpe, Karavanke, Kamniške in Savinjske Alpe, vse do Pohorja (Centralne Alpe).

Drugi del AS2 sega od zahodnega Pohorja do madžarske meje, od Hodoša do Haloz.

V uvodnem delu prinaša teoretična izhodišča, osnove vernakularne arhitekture in poenostavljen opis objektov, ki to arhitekturo predstavljajo.

Poudarek je na arhitekturi gline, saj je ta na tem območju prevladujoča, a najmanj poznana in najmanj obdelana.

Drugi del prinaša grafično gradivo o objektih samih: kratek opis in nekaj primerov na fotografijah (krajina, celota, objekt, notranjost, pa tudi nekaj značilnih detajlov). Pomemben del je grafično gradivo: prostoročne skice, ki razlagajo tehniko, tehnologijo, sestav, delo in uporabo materiala.

Objekti, predstavljeni v tem delu, so: **domaćija** kot sklop bivalne hiše z gospodarskimi objekti; **bivalna hiša**; **bivalna hiša z gospodarskim delom**; **skedenj** kot kombiniran objekt kmetijskega gospodarstva, običajno v sklopu hiše; **hlev** kot objekt za bivanje živali; **sušilnica** kot objekt za sušenje, predvsem z ognjem, pa sušilnica kot **koruznjak**; **kašča** kot zgradba za spravilo hrane; **čebelnjak** kot pomemben del naše

arhitekturne dediščine; **klet** kot samostojen objekt; **mlin** – ti so na Muri posebej zanimivi, so namreč plavajoči. Vsaka slika je opremljena z opisom lokacije in s podatkom GPS, da lahko objekt tudi najdemo, tako na karti kot v naravi.

V seriji je predviden CDROM s temeljnimi podatki ter usmerjevalno tehniko ('kako doseči kako domačijo ali objekt') v obliki digitalne in risarske grafike, kar je mogoče tudi natisniti – za programiranje obiska, izleta, ekskurzije, za edukativne namene, za pomoč pri domači nalogi.

Na koncu so še indeks pojmov, 'slovarček, kot ga razume arhitekt' in seznam virov, ki so za tematiko najpomembnejši.

The series *Architecture of Slovenia* is planned in five parts, with the working titles: 1, Alpine Part; **2, Northeast**; 3, Central Slovenia; 4, Southern Hills; 5, Karst – Mediterranean Part of Slovenia.

Architecture is the design of space: according to Vitruvius, the composite parts are construction, function and aesthetics.

Vernacular architecture is not for kings, for the dead or for the gods, but for the everyday life and work of little man. Vernacular architecture is not the fruit of trained people: it is conceived, constructed and used by people who gained their knowledge from their forebears as heritage, as part of their culture. Their task is to continue this knowledge, enriched with experience, and develop it in the form of culture. Vernacular architecture is unrepeatable: it still exists today, but is no longer newly created. Today, architecture is the fruit of experts: architects and others. Good architecture is today better if it respects and portrays the culture of our ancestors, which has been preserved to the present. Not in details, not in materials, but in concept.

The vernacular architecture of the Alpine part of Slovenia covers a good part of the mountains of Slovenia: the Julian Alps, Karavanke, Kamnik and Savinja Alps, as far as Pohorje (Central Alps).

Part two, Architecture of Slovenia 2, covers the area from western Pohorje to the Hungarian border, from Hodoš to Haloze.

The introductory part contains the theoretical starting points, the foundations of vernacular architecture and a simplified description of the objects that represent this architecture. **The stress is on the architecture of clay, since this predominates in this area, but which is least well-known and has been least thoroughly treated.**

Part two contains graphic material about the objects themselves: a short description and some examples in photographs (landscape, as a whole, the objects, interiors, as well as some characteristic details). The graphic material is an important part: freehand drawings that explain the techniques, technologies, composition, work and use of materials.

The objects presented in this part are: **farmstead** as a complex of a dwelling with functional outbuildings: **residential house, residential house with functional elements** attached; **barn**, as a combined object of the farm economy, normally within the context of a house; **stockshed**, as an object for

housing animals; **drying kiln** as an object for drying, mainly using fire, and drying house as **corn dryer; granary** as a building for storing food; **b** as an important part of our architectural heritage; **cellar** as an independent object; and **mills**, which are particularly interesting on the Mura – they are floating. Each picture is fitted with a description of the location and with GPS data, so that the buildings can also be found on the map as well as in nature.

A CD is planned in the series, with basic data and with guideline techniques ('how to achieve either farms or objects') in the form of digital and hand drawn graphics, which can also be printed – for programming visits, excursions, for educational purposes or for assistance in homework.

At the end are an index of concepts, a 'glossary as understood by an architect' and a list of sources that are most important for the theme.

Auszug

Eine Serie der Architektur Sloweniens ist in einem Fünfteiler geplant, mit den Arbeitstiteln: Alpen-Teil; **Nordosten**; Mittel Slowenien; Südgebirge; Kraško – Mittelmeer Teil Sloweniens.

Architektur ist die Gestaltung vom Raum: Der Hauptbestandteil nach Vitruvius sind die Konstruktion, Funktion und Ästhetik. Die Vernaculare Architektur ist nicht die der Könige, für die Toten oder die Götter, sondern für das tägliche Leben und die Arbeit eines kleinen Mannes. Die Vernaculare-Architektur ist nicht die Frucht der gebildeten Menschen: sie wurde erdacht, ausgeübt, und von jenen benutzt, die Ihre Kenntnisse mit der Kultur von Ihren Vorfahren als Erbgut erhielten.

Ihre Aufgabe ist es, dieses Wissen, reich an Erfahrungen weiter zu prägen und in Form von Kultur zu entwickeln. Die Vernaculare-Architektur ist einzigartig: heute gibt es sie noch, eine Neue entsteht leider nicht.

Heute, ist die Architektur das Ergebnis von Sachverständigen, Architekten und anderer. Gute Architektur heutige ist besser, wenn sie die Kultur unserer Großväter respektiert und diese widerspiegelt, die bis heute beibehalten wurde.

Nicht im Detail, nicht im Material: im Gedanken.

Die Vernaculare Architektur des Alpen-Teils Sloweniens, erstreckt sich über ein großen Teil des Slowenischen Gebirges: Julischen Alpen, Karawanken, Kamniške und Savinjske Alpen bis hin zu Pohorje (Zentral-Alpen).

Der zweite Teil, AS2 erstreckt sich vom westlichem Pohorje bis zur Ungarischen Grenze, vom Hodoš bis zum Haloze.

Im einleitenden Teil werden theoretische Ausgangspunkte erbracht, von der Theorie zur Praxis, die Basis der Vernacularen-Architektur und eine vereinfachte Beschreibung der Objekte, die diese Architektur vertreten.

Der Schwerpunkt liegt auf der Tonarchitektur, da sie in diesem Gebiet dominierend ist, jedoch weniger bekannt und gering bearbeitet wurde.

Der zweite Teil beinhaltet grafisches Bildmaterial der Objekte selbst: eine kurze Beschreibung und einige Beispiele auf Fotos (Landschaft, Gesamtheit, Objekt, Innere, und einige spezifische Details). Ein wichtiger Teil ist das Bildmaterial: Handgezeichnete Skizzen, die die Technik, Technologie, Zusammensetzung, Arbeit und die Verwandung der Materialien erklären.

Die Objekte, die in diesem Teil dargestellt werden, sind: Ein **Bauernhaus** mit Wohnhaus und anderen wirtschaftlichen Anlagen; **Wohnhaus**, Wohnhaus mit wirtschaftlichem Teil; **Scheune**, als kombinierte Anlage eines Bäuerlichen Betriebes in der Regel in Zusammenhang des Hauses; **Stallung**, als Einrichtung für den Aufenthalt von Tieren; **Trockenanlage**, als eine Einrichtung zur Trocknung, insbesondere mit dem Feuer und als **Maistrockner**; **Speicher**, als Gebäude zur Unterbringung der Nahrung; **Bienenhaus** als ein wichtiger Teil unseres architektonischen Erbes; **Keller** als selbstständiges Objekt; **Mühle**, die an der Mur besonders Interessant sind – diese sind nemlich auf dem Wasser schwimmend. Jedes Bild ist mit einer Beschreibung und der Lage mit GPS-Daten gekennzeichnet, damit das Objekt auf der Karte als auch in der Natur zu finden ist.

In der Serie ist eine CD-Rom geplant, mit den grundlegenden Daten und Routing-Technik (»wie erreiche ich das Bauerhof oder das Objekt«) in Form von digitalen Zeichnungen und Grafiken die auch ausgedruckt werden können – für die Planung des Besuches, Reise, Ausflug, pädagogische Zwecke, zur Unterstützung der Hausaufgabe.

Am Ende findet man die Index Bezeichnungen, »Wörterbuch, wie der Architekt ihn versteht« und Liste der Quellenangabe, der wichtigsten Thematiken.

La série de l'architecture de la Slovénie est conçue en cinq parties portant les titres de travail suivants :

1) La région des Alpes ; **2) Le Nord-est** ; 3) La Slovénie centrale ; 4) Les collines du sud ; 5) Le Karst – la Slovénie méditerranéenne.

L'architecture est la conception d'un espace. Selon Vitruvius, ses composantes sont la construction, la fonction et l'esthétique.

L'architecture vernaculaire n'est pas destinée aux rois, aux morts ou aux dieux, mais à la vie et au travail quotidiens des petites gens. L'architecture vernaculaire n'est pas le fruit d'érudits : elle a été conçue, développée et utilisée par des personnes qui ont hérité ces connaissances de leurs aïeux, avec leur culture. Leur tâche est de perpétuer ces connaissances enrichies par l'expérience, de les poursuivre et de les développer dans une forme de culture. L'architecture vernaculaire ne peut pas être répétée : elle existe encore à ce jour, mais elle n'est plus créée à neuf. Aujourd'hui, l'architecture est le produit d'experts, d'architectes et d'autres personnes spécialisées. La bonne architecture est meilleure encore quand elle respecte et démontre la culture de nos aïeux qui est préservée jusqu'à ce jour. Pas dans les détails, pas dans les matériaux, mais dans la conception.

L'architecture vernaculaire de la Slovénie alpine traite une partie des montagnes slovènes : les Alpes juliennes, le massif des Karavankes, les alpes de Kamnik-Savinja et le massif du Pohorje (alpes centrales).

La seconde partie de l'Architecture de la Slovénie s'étend du Pohorje occidental jusqu'à la frontière hongroise, de Hodoš à Haloze.

L'introduction présente des données théoriques, les éléments de base de l'architecture vernaculaire et une description simplifiée de sujets qui représentent cette architecture. L'accent est mis sur l'architecture de l'argile, vu sa dominance dans cette région, bien que très peu connue et à peine traitée. La deuxième section fournit du matériel graphique des sujets en question : une brève description et quelques photographies (le paysage, la vue d'ensemble, le bâtiment, l'intérieur ainsi que quelques détails caractéristiques). Une partie très importante est le matériel graphique tel que les croquis faits à la main, qui expliquent la technique, la technologie, la structure, le travail et l'emploi du matériel.

Les sujets présentés dans cette partie sont : une **ferme** comme complexe de

bâtiments d'habitation et d'exploitation ; **la maison d'habitation** ; **la maison d'habitation avec bâtiments d'exploitation** ; **la grange**, en tant que bâtiment combiné destiné à l'exploitation agricole et faisant en général partie de la maison ; **l'étable** comme bâtiment destiné au bétail ; **le séchoir** comme endroit pour sécher, avant tout à l'aide du feu, ou **le crib** comme séchoir à maïs ; **le grenier** pour loger les vivres ; **la ruche** comme pièce importante de notre patrimoine architectural ; **la cave** en tant qu'édifice indépendant ; **les moulins** – d'un intérêt spécial : les moulins flottants de la rivière Mura. Chaque image est munie d'une description de l'emplacement ainsi que des données GPS, afin de pouvoir localiser l'endroit autant sur la carte que dans la nature.

Un CD-Rom est prévu contenant les données de base et une technique d'orientation (« comment atteindre telle ferme ou tel endroit ? ») en forme de graphiques digitales et figuratives qui peuvent être imprimées afin de programmer visites, excursions, mais aussi pour des fins éducatives et comme aide pour les devoirs. Le glossaire à la fin donne des éclaircissements sur des expressions utilisées dans l'architecture ainsi qu'une liste des sources les plus importantes en cette matière.

12345

AS

borut juvanec

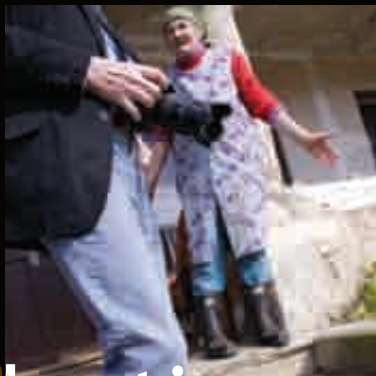
1 ALPSKI DEL

2 SEVEROVZHODNI DEL

3 OSREDNJI DEL

4 JUŽNA HRIBOVJA

5 KRAŠKO - MEDITERANSKI DEL

borut juvanec

Pregled / Overview

arhitektura slovenije 2
architecture of slovenia 2

36,50 €